

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

לעילוי נשמת אמי מורתי אזמי הדסה אהרונוסון בת יוסף דב ורבקה רחל אימבר, שהלכה לעולמה בתשעה באב ה'תשס"ב

פרק כ"א

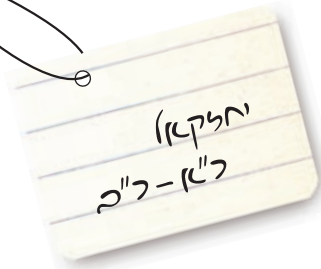
בפרק כ"א מופיעות כמה נבואות שחלקן קשות להבנה, וגם הקשר ביניהן אינו ברור דיו. הפרק פותח באש שתבוא ביער הדרום (א-ה) ולאחר מכן מנבא על החרב שתבוא לאדמת ישראל ולירושלים (ו-יב), הנבואה הבאה ממשיכה בתיאור החרב המסמלת את צבא בבל, שתאכל מצפון לדרום (כג-לב), ומסיימת בנקמה בשונאי ישראל השמחים לאידו - בני עמון. חתימת הפרק היא מעין הפתיחה - תיאור החרב והאש שיכלו את בני עמון (לג-לז).

1 שתי הנבואות הראשונות בפרק (ב-ה; ו-יב) מקבילות בלשונן ותוכנן. נסו לבאר את היחס בין הנבואות לאור טענת העם בפסוק ה, החוצצת ביניהן. היעזרו בדברי רש"י: 'ממשל משלים הוא - כשאי מתנבא להם בלשון משל וחידה כגון יער ואש אוכלת לח ויבש. ויהי דבר ה' אלי לאמר - הנבא להם נבואה מפורשת. שאמרת לך שים פניך דרך תימנה אני מפרש לך - שים פניך אל ירושלים'. חשבו כיצד ההבדלים האחרים בין הנבואות מתבארים על פי ההבדל היסודי ביניהן.

2 החרב שנוזכרה בנבואה השניה עומדת במרכז של הנבואה השלישית (יג-כב), ונוזכרת גם בפתיחת הנבואה הרביעית (כג-לב). עמדו על ההתפתחות בתיאור החרב מהנבואה השניה (ח-י) לרביעית (כד), ושימו לב למי משויכת החרב בכל מקום.

3 הנבואה האחרונה סוגרת את המעגל שנפתח בתחילת הפרק: החרב שהוצאה מתערה בנבואה השניה (ח-י), שבה אל תערה בנבואה האחרונה (פסוק לה), ואש ה' שאכלה בנבואה הראשונה, אוכלת גם בסוף הפרק (לז-לז). אל מי מכוונת הנבואה בכל מקום? ראו את דברי הרד"ק: 'ואל חרפתם - שחרפו וגדפו אל ישראל ושמחו להם בגלותם וצאתם מארצם לכן הנבא אליהם ואל חרפתם כי החרב שהוחדה לישראל פתוחה גם כן להם... לפי שהיה מגמת פניו אל בני עמון ואל ירושלים ונפל גורלו על ירושלים והחריבה ושב לו לארצו ולא הלך אל בני עמון לפיכך חרפו בני עמון את ישראל בגלותם...'

פרק כ"ב

יחד עם החורבן הקרב ובא, באה גם שעת המשפט שבו נשפטת ירושלים על כל חטאיה מימים ימימה. פרק כ"ב מהווה מעין 'כתב אישום' חמור וקשה כנגד ירושלים, והוא נחלק לשלושה חלקים: חלקו הראשון (א-טז) כולל רשימה מפורטת של חטאי ירושלים השונים, החלק השני (יז-כב) מתאר את העונש - חורבן העיר, תוך שימוש בדימוי של התכת כסף בכור. בחלק השלישי (כג-לא) מופיעה רשימה נוספת המפרטת את החוטאים בעיר ואת חטאיהם.

4 רשימת חטאי ירושלים מפורטת ביותר וכוללת חטאים שונים. רשימה חטאים זו מקבילה לאיסורים המופיעים בפרשת 'קדושים' - ויקרא פרקים י"ט, כ' (השוו למשל יחזקאל כ"ב, ז-ח לויקרא י"ט, ג, ראו גם שאלה ב5). חשבו מה משמעותה של הקבלה זו ומה היא מלמדת על מצבה של ירושלים? תנו דעתכם למסגרת הפרשיה בויקרא - י"ט, א-ב; כ', כד, כו.

5 החטא המרכזי השוזר את הרשימה הוא שפיכות דמים. בפסוקים ב-ד נזכרת שפיכות דמים באופן כללי, וירושלים אף מכונה 'עיר הדמים'. בהמשך מפורטים כמה סוגים של שפיכות דמים הנובעים מקלקולים מוסריים שונים. נעקוב אחרי הביטוי 'למען שפוך דם' המופיע שלוש פעמים בנבואה:

א) מיהם שופכי הדם בפסוק ו ומהו העיוות החברתי המוצג כאן? לעומת זאת, מה שורשה של שפיכות הדם בפסוק יב?

ב) 'אֲנִישׁי כְּכִילִי הָיָה בְּךָ לְמַעַן שְׁפֹךְ דָּם' (ט) - איסור הליכת רכיל מופיע בתורה בפרשת קדושים (ויקרא י"ט, טז), וגם שם הוא נסמך לעניין שפיכות דם - 'לא תעמוד על דם רעך'. חשבו - מה הקשר בין שני האיסורים? העזרו בפירוש **ראב"ע** לויקרא: 'רכיל... והטעם (פירוש) המלשין, כי הרוכל מעתיק, יקנה מזה וימכור לזה, והרכיל יגלה לזה מה ששמע מזה. לא תעמד על דם רעך - שלא יתחבר עם אנשי דמים, וידוע כי כמה נרצחו ונהרגו בעבור המלשינות, ודואג האדומי לעד (=הוכחה לקשר בין העניינים)!'.

6 לאחר פירוט החטאים במשפט שנערך לירושלים בא העונש. בית ישראל החוטא מדומה לסיגי מתכות שונות המעורבים בכסף, ועונשו יהיה בהכנסתו אל כור האש. דימוי קשה זה מקביל לדימוי בנבואת ישעיהו על ירושלים (א', כא-כו), בתיאור החטא ועונשו. השוו את תפקיד הכור בשתי הנבואות, ועמדו על חומרתה של נבואת יחזקאל ביחס לנבואת ישעיהו.

הרחבות ומענה לשאלות: מתן על הפרק "perek.matan@gmail.com" f

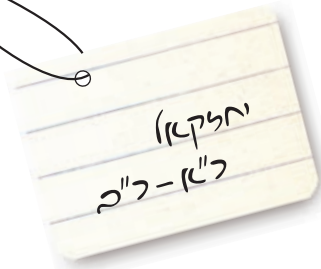

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננברג
The Sadie Renner Women's Institute for Torah Studies

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים • טל': 02-5944555

המרכז ללימודי תנ"ך

7 חלקה השלישי של הנבואה מפרט את חטאי העיר. בשונה מהרשימה הראשונה, כאן המוקד הוא החוטאים ולא החטאים.

(א) רשימת החוטאים כוללת את המנהיגות הרוחנית פוליטית - כהנים, שרים, נביאים ולבסוף מגיעה ל'עם הארץ'. בחנו את הקשר בין כל קבוצה לבין חטאיה.

(ב) הנבואה חותמת בחיפוש אחר מנהיג ראוי שיציל את העם - לשווא (ל-לא). מהו המאפיין העיקרי של המנהיג הראוי, המנוגד לזה של המנהיגות הכושלת? תיאורו של המנהיג כאן דומה לזה של משה בחטא העגל, בתהלים ק"ו, כג. ראו גם את התיאור בנבואה לנביאי השקר לעיל י"ג, ה.

הרחבה

יחזקאל מזכיר כאן שלושה סוגי נחש שנבוכדנצר יזקק להם כאשר יעמוד על פרשת הדרכים כדי להחליט אם לפנות מזרחה ולעלות תחילה על רבת בני עמון, או לפנות מערבה ולתקוף תחילה את ירושלים. מלכי בבל היו מפורסמים בהתמסרותם לכל צורות המאגיה והגדת העתידות עד אשר לא עשו שום צעד פוליטי או צבאי, ולו הקטן ביותר, בלא לדרוש תחילה באלים באמצעי נחש. ולא עוד אלא שמנהג היה בידיהם לחזור חזרה משולשת על הנחש כדי לוודא את אמינות תוצאותיו. משמעותו הבסיסית של הפועל 'קלקל' היא טלטל - ננע. משערים שהניחוש בחיצים נעשה באופן הבא: הכהן המנחש היה ממלא אשפה בחצים נטולי ראש שעליהם נכתבו פתרונות שונים לשאלה שהופנתה אל האלים. את האשפה היו מטלטלים בחזקה והחץ הראשון שנפל מתוכה הורה את תשובת האלים. 'תרפים' הם כנראה פסל ששימש להגדת עתידות. הראיה בכבד היתה אחת מדרכי הניחוש העתיקות החשובות והממוסדות ביותר במזרח הקדום. הכבד נחשב בימי קדם למושב הרגשות, ותפיסתם היתה שהאלים כתבו על הכבד של הקרבן את תשובתם לשאלות הכהנים בדבר העתיד. מהמדרש עולה שמנהג זה נהג גם בתקופת חז"ל: 'כערבי הזה שהיה שוחט שה ורואה בכבד' (קהלת רבה, יב, ח).

(על פי: יעקב קליין, עולם התנ"ך ליחזקאל)

משמעות הנבואה היא שה' שכנע את מלך בבל להחריב את ירושלים והמקדש באמצעות שליטה בכלי המאגיה והכישוף שלו. רעיון דומה מבטאים חז"ל בתיאור חורבן בית שני באגדות החורבן:

שלח עליהם את נירון קיסר. כאשר בא ירה חץ למזרח - בא נפל בירושלים. למערב - בא ונפל בירושלים, לארבע רוחות השמים - בא ונפל בירושלים (בבלי גיטין נ"ו, א)

הרחבות ומענה לשאלות: מתן על הפרק "perek.matan@gmail.com" f

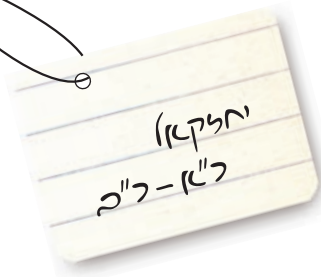

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננר
The Sadie Renner Women's Institute for Torah Studies

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים • טל': 02-5944555

המרכז ללימודי תנ"ך

"וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא" < לקט ביאורי מילים ליחזקאל פרקים כ"א-כ"ב

פרק כ"א (יד) **חָרַב חָרַב הוֹחֵדָה וְגַם מְרוֹטָה:** החרב הושחזה וחודדה כדי שתוכל לטבוח ביעילות, וגם לוטשה וצוחצחה מחלודה כדי לתת לה ברק.

(טו) **אוּנְשִׁישׁ שְׁבֵט בְּנֵי מֵאֶסֶת כָּל עַץ:** משפט קשה. רד"ק פירש: 'שמא תאמרו שנשיש ונשמח לזאת החרב, כי לא יצאה לנו אלא לאויבינו? לא נוכל לשמוח לה כי לכרות שבט בני יצאה ומואסת כל עץ לכרות עתה אלא (רק) שבט בני, זהו ישראל!'

(יח) **כִּי בָחוּן וּמָה אִם גַּם שְׁבֵט מֵאֶסֶת לֹא יִהְיֶה:** רד"ק: 'כי החרב הזאת הוציאה לבחון בה בני אדם וכל המריטה נעשה להבריקה ולהפחיד בה בני אדם כדי שישובו לדרך הטובה, ומה יהיה זה הבוחן אם גם שבט בני תמאס לכרתו כמו שמואסת כל עץ?'

(יט) **וְתִכְפַּל חָרַב שְׁלִישֶׁתָּהּ חָרַב חֲלָלִים הִיא חָרַב חֲלָל הַגְּדוֹל הַחֲדָרָת לָהֶם:** החרב שתביא את החורבן בימי צדקיהו תהיה קשה יותר משתי החרבות הקודמות - בימי יהויקים ויהויכין, והיא תפיל 'חלל הגדול' - את צדקיהו עצמו.

(כד) **שִׁים לֶךְ שְׁנַיִם דְּרָכִים לְבּוֹא חָרַב מֵלֶךְ בְּכָל מֵאָרֶץ אֶחָד יֵצְאוּ שְׁנֵיהֶם, וְיָד בְּרֵא בְּרֵאשׁ דָּרָךְ עִיר בְּרֵא:** יחזקאל מצטווה לסמן במראה הנבואה שתי דרכים שיצאו מארץ אחת, המסמלת את בבל, ולברור מקום שממנו תתפצל הדרך. פירוש אחר: לברא, כלומר לפנות מקום מעצים ושיחים לשם הקמת מחנה צבאי.

(כח) **וְהָיָה לָהֶם כִּקְסָם שׁוֹא בְּעֵינֵיהֶם שְׁבַעֵי שְׁבַעוֹת לָהֶם וְהוּא מִזְכִּיר עוֹן לַהֲתַפְּשׁ:** העם התייחס לקסמי נבוכדנצר כאל קסם שוא, כיוון שבטחו בנבואות נביאי השקר שנשבעו להם שלא תהיה מלחמה, ובכך נזכר עוונם.

(לא) **הַסִּיר הַמְצַנֶּפֶת וְהָרִים הַעֲטָרָה זֹאת לֹא זֹאת:** המצנפת והעטרה המסמלים את המלוכה יוסרו מעל ראשו של צדקיהו שיגלה לבבל, ומלכותו הנוכחית - 'זאת', לא תהיה עוד. **הַשְּׁפֵלָה הַגְּבָה וְהַגְּבָה הַשְּׁפִיל:** יהויכין שגלה והושפל - יוגבה, רמז לנשיאת ראשו בידי אויל מרורך ולמינוי נכדו זרובבל למנהיג שבי ציון.

(לב) **עוֹה עוֹה עוֹה אֲשִׁימְנָה גַם זֹאת לֹא הָיָה:** העטרה שתלקח מצדקיהו תהיה מעוותת, ולא תשוב לישרה ולמתכונתה זמן רב.

(לה) **הַשֵּׁב אֶל תַּעֲרָה:** האם את סבורה שאשיב את החרב לתערה? **בְּמָקוֹם אֲשֶׁר נִבְרָאת בְּאָרֶץ מְכָרוֹתֶיךָ אֲשַׁפֵּט אֹתָךְ:** ה' ימשיך להעניש את עמון באמצעות החרב בארץ בה נוצרה.

פרק כ"ב (ה) **טְמֵאת הַשֵּׁם רַבַּת הַמְּהוּמָה:** ירושלים טימאה וחללה את שמה הטוב, ונשמע בה קול צעקת העשוקים.

(כד) **אֵת אֶרֶץ לֹא מְטַהֵרָה הִיא לֹא גִשְׁמָה בְּיוֹם זָעַם:** ירושלים לא טוהרה על ידי הגשם בגלל חרון אף ה' שעצר את השמים.

הרחבות ומענה לשאלות: מתן על הפרק "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננברג
The Sadie Renner Women's Institute for Torah Studies

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים • טל': 02-5944555

המרכז ללימודי תנ"ך